

Irak'ta Türkmen Okullarında Osmanlı Türkçesiyle Okutulan Okuma Kitabı'nın İncelenmesi (1973)

İBRAHİM DEHYAA ANWER

University of Kirkuk, College of Education for Humanities

ibrahim.demirel@uokirkuk.edu.iq

Giriş

Irak'ta Türk topluluklarının varlık tarihi, Miladi 674 yılına kadar dayanmaktadır. Emevi Devleti'nin kurucusu ve ilk halifesi Muaviye döneminde, Horasan Valisi Ubeydullah bin Ziyat yaklaşık 2.000 okçu göndererek Basra'ya yerleştirmesiyle Türklerin Irak'a gelişinin temelleri atılmıştır. Ancak kimi tarihçiler, Türklerin bu topraklara gelmesinin daha erken döneme dayandığını ileri sürmektedir. Abbasiler ve Selçuklular döneminde Irak'ta Türk varlığı belirgin bir şekilde gözüke de 1534 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın Bağdat'ı almasıyla Safevî-İran hâkimiyetine son verilmiş ve Türk varlığı kesintisiz olarak kendini hissettirmiştir. Böylece bölge, İngilizlerin işgaline kadar Türklerin yönetiminde kalmıştır. 1918'de İngilizler, Irak'ı işgal etmiş ve 1926'da imzalanan Ankara Anlaşmasıyla Musul ve Kerkük İngiliz mandasındaki Irak'a

verilmiştir. Bu gelişmeler, Türkmenlerin bölgede giderek daha fazla göz ardı edilmesine yol açmıştır. 1926 sonrasında Türkiye ile Irak arasındaki sınırların çizilmesinin ardından Türkmenler, Irak yönetimi tarafından baskılanmış ve tehdit unsuru olarak görülmüştür. Türkiye bu dönemde iç meseleleriyle ilgilendiğinden Türkmenlere gereken desteği verememiştir. Böylece uzun yıllar dil ve kimliklerini korumakla iktifa eden Türkmenler politik meselelerle ilgilenmeyip içe kapanır bir topluluk haline gelmiştir. Osmanlıların bakiyesi olarak görünen Türkmenler; Kraliyet, Cumhuriyet ve Baas Rejimi Dönemlerinde kültürel ve ana dilde eğitim hakları elde etmişlerdir. Bu gelişmelerin ışığında, Irak'ta 1970-1975 yılları arasında Türkmenlere tanınan ana dilde eğitim hakkı çerçevesinde, açılan Türkmen Okullarında okutulan okuma kitaplarından biri ele alınarak incelenmiştir.

1. Türkmenlere Kültürel ve Eğitim Haklarının Verilmesi (24 Ocak 1970)

1968'de, Arap milliyetçiliğini temel alan, ideolojik yaklaşımı bünyesinde bulunduran Arap sosyalist Baas Partisi iktidara gelmiştir. Ancak bazı siyasi gelişmeler, Baas Partisi'ni ülkede yaşayan etnik azınlıklara belirli haklar tanımaya mecbur etmiştir. Kürtler, uzun yıllar boyunca hükümete karşı isyan etmiş ve ülke içindeki otoriteyi sarsmayı başarmıştır. 1960'lı yılların başında Molla Mustafa Barzani'nin Kürtleri ayaklandırmasıyla Bağdat yönetimi Irak'ın kuzeyinde askerî harekâta başlamıştır. Bu dönemde Irak'ın Ankara Büyükelçisi Talip Müştak, 12 Haziran 1963 tarihinde Ankara'da düzenlediği bir basın toplantısında, "Barzani'nin Kürtleri temsil etmediğini, sadece kişisel çıkar ve liderlik peşinde olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, Barzani'nin komünistlerle işbirliği yaparak Irak'ın toprak bütünlüğünü bozmayı hedeflediğini de açıklamıştır". Büyükelçi, aynı toplantıda Irak hükümetinin Kürtlere Kuzey'de özerklik tanınması için bir yasa taslağı hazırladığını ve öncelikle kuzeydeki isyancıların ortadan kaldırılması ve güvenliğin sağlanmasının ardından bu yönetim şeklinin uygulanacağını ifade etmiştir". Ayrıca, özerklik meselesiyle ilgili olarak gazetecilerin Irak'taki Türklere de aynı hakların tanınip tanınmayacağına dair

sorusunu yanıtlarak, bu konunun hükümet tarafından irdelendiğini ifade etmiştir (Saatçi, 2007).

Bu gelişmelerin ışığında Baas Partisi, Türkmenlerin de isyan etmemeleri için 24 Ocak 1970 tarihli Devrim Komite Konseyi'nin 89 sayılı kararıyla Irak Türkmenlerine kültürel haklar tanımıştır. 17 Temmuz Devrim yöneticileri, Irak'taki azınlıkların ülkeye katkı sağlama ve milli birliği güçlendirme azminin, Türkmenlerin meşru haklarını elde etmeleriyle mümkün olacağına inanarak, Türkmenlerin yaşadığı bölgelerde kültürel haklarının kullanımını uygun görmüştür. Bu anlayışla, Devrim Komite Konseyi 24 Ocak 1970 tarihinde gerçekleştirdiği oturumda aşağıdaki kararları almıştır.

1. İlkokullarda Türkmence dilinin ders olarak okutulmasına,
2. Türkmence dilinde eğitim veren okullarda, tüm derslerin Türkmence ile olmasına,
3. Eğitim ve Talim Bakanlığı bünyesinde bir Türkmen Eğitim Müdürlüğü'nün kurulmasına,
4. Türkmen edebiyatçı, yazar ve şairlerin bir araya gelebileceği bir birliğin kurulmasına yardımcı olunması ve eserlerinin yayımlanması konusunda destek verilmesine, dil yeteneklerini

- geliştirme fırsatları sunulmasına ve kurulacak olan birliğin Irak Edebiyatçılar Birliği'ne bağlanmasına olanak tanınmasına,
5. Kültür ve Enformasyon Bakanlığı'na bağlı, Türkmen Kültürüne yönelik faaliyetler yürütmek adına Türkmen Kültür Müdürlüğü'nün ihdasına,
 6. Türkmence dilinde kültürel, sosyal ve edebi içeriklere yer verecek haftalık bir gazete ile aylık çıkacak bir derginin yayımlanmasının sağlanmasına,
 7. Kerkük Televizyonu'nda Türkmence yayınların ve programların sayısının artırılması yönünde karar alınmıştır (Dmeral, 2015).

2. Kitabın yazarları Hakkında Bilgi

2.1. Reşit Kazım Beyatlı (Kifri 1914-Kerkük 1983).

Yazar ilköğrenimini doğduğu Kifri ilçesinde tamamlamıştır. Bağdat öğretmenler okulunu 1932 yılında bitirmiştir. 1933 yılından itibaren öğretmenlik hayatına başlamıştır. Öğretmenlik görevini Tuzhurmatu, Kifri ve Bastamlı gibi Türkmen obalarında sürdürmüştür. Ardından Beyatlı, Kerkük şehir merkezinde bir okula tayin edilerek

ölümüne dek Kerkük'te yaşamıştır. Beyatlı, eğitimci vasfının yanında şair olarak da adını duyurmuştur. Şiirlerini ve yazılarını genellikle didaktik, öğretici bir özellikle yazmıştır. Kardeşlik Dergisi'nde pek çok şiiri ve yazısı yayımlanmıştır. Çocuklar için yazdığı *Mektepli Şarkı ve Şiirleri* adlı derleme kitabı 1968 yılında Kerkük'te yayımlanmıştır. Irak Türklerine sağlanan anadilde eğitim hakları çerçevesinde, ilköğretim öğrencilerine yönelik hazırladığı bazı eserleri de bulunmaktadır. Bunlar arasında, İzzettin Abdi Beyatlı ve Mehmet Hurşit Dakuklu ile birlikte hazırladığı *Türkmence Elifba* (Bağdat, 1971), *Okuma Kitabı-1* (Bağdat, 1972), *Okuma Kitab-2* (Bağdat, 1973) ve *Okuma Kitabı-3* (Bağdat, 1974) adlı çalışmaları da mevcuttur.

2.2. İzzettin Abdi Beyatlı

İlk ve orta öğrenimini Kerkük'te tamamlayan şair, 1943 yılında Bağdat Öğretmenler Okulu'na girmiştir. 1946'da söz konusu okuldan mezun olmuştur. Ardından, Kerkük merkezindeki bir okula atanarak burada 26 yıl boyunca çeşitli okullarda öğretmenlik ve müdürlük yapmıştır. 1973 yılında emekli olmuştur. Dil, üslup, müzik ve biçim açısından Yahya Kemal'in izinden giden şair, aruz ölçüsünün yanında hece ve serbest şiir türlerini de

denemiştir. Faruk Nâfiz Çamlıbel'den de etkilenmiş olan şair, rafine şiirler yazarak, çalışmalarında oldukça titiz davranmıştır.

2.3. Mehmet Hurşit Dakuklu (Dakuk 1932-Kerkük 2011)

Iraklı Türkmen yazar ve araştırmacı Mehmet Hurşit Dakuklu, 1932 yılında Dakuk Kasabası'nda dünyaya gelmiş, ilkokul ve ortaokul öğrenimini doğduğu kasabada tamamlamıştır. Uzun yıllar Dakuk ve Zeynelabidin kasabasında öğretmenlik yapmıştır. Daha sonra Kerkük'e göç ederek ölümüne dek burada yaşamıştır. Dakuklu, halk kültürü, etnografya, halkiyat ve Türkmen sosyolojisi üzerine derinlemesine yazılar kaleme almıştır. "Bağdat'ta yayımlanan Kardeşlik dergisiyle edebiyat dünyasına adım atmış ve uzun yıllar bu dergide yazılarına yer verilmiştir. Yazılarını, Yurt Gazetesi ve Birlik Sesi Dergisi gibi önemli yayın organlarında da sürdürerek geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmıştır. Çeşitli yerel dergilerde yayımlanan makalelerinin yanında, ansiklopedi ve biyografik yazılar kaleme almıştır. Türkmen kültürüne dair önemli eserler literatüre kazandırmıştır. Ayrıca, araştırma ve derlemelerle zenginleştirdiği kitapları, hem akademik çevrelerde hem de halk arasında geniş bir ilgi görmüştür.

Yazarın yayımlanmış kitapları aşağıdaki gibidir.

1. "Türkçeyi Nasıl Öğrenirsin (Bağdat, 1965)".
2. "Türkmençe Elifba (Bağdat, 1971) (Ortak yayın)".
3. "Dil Bilgisi (Bağdat, 1972)".
4. "Okuma Kitabı-1 (Bağdat, 1972) (Ortak yayın)".
5. "Okuma Kitabı-2 (Bağdat, 1973) (Ortak yayın)".
6. "Okuma Kitabı-3 (Bağdat, 1974) (Ortak yayın)".
7. "Basın Tarihi (Bağdat, 1981) (Ortak yayın)".
8. "Türkçe-Arapça Sözlük (Bağdat-Beyrut, 1981-1982) (Ortak yayın)".
9. "Türkmen Halk Edebiyatında İşlenmiş Özel Adlar Kılavuzu (Bağdat, 1984)".
10. "Basılmış Kitaplar Kılavuzu (Bağdat, 1986)".
11. "Nurlu Sözler Bahçesinden (Bağdat, 1996)".

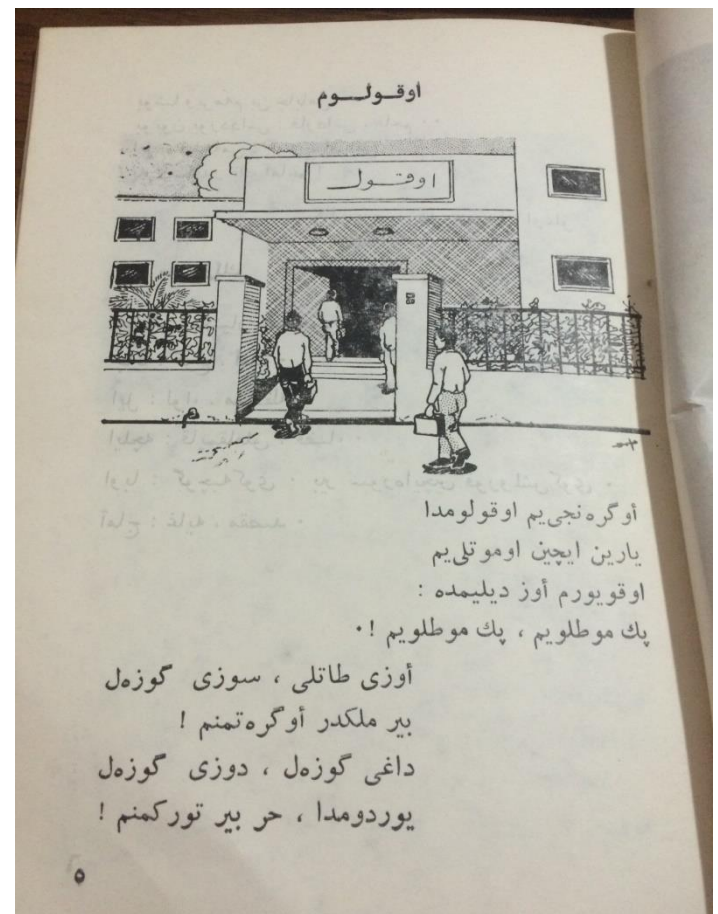
3. Kitabın İçindekiler

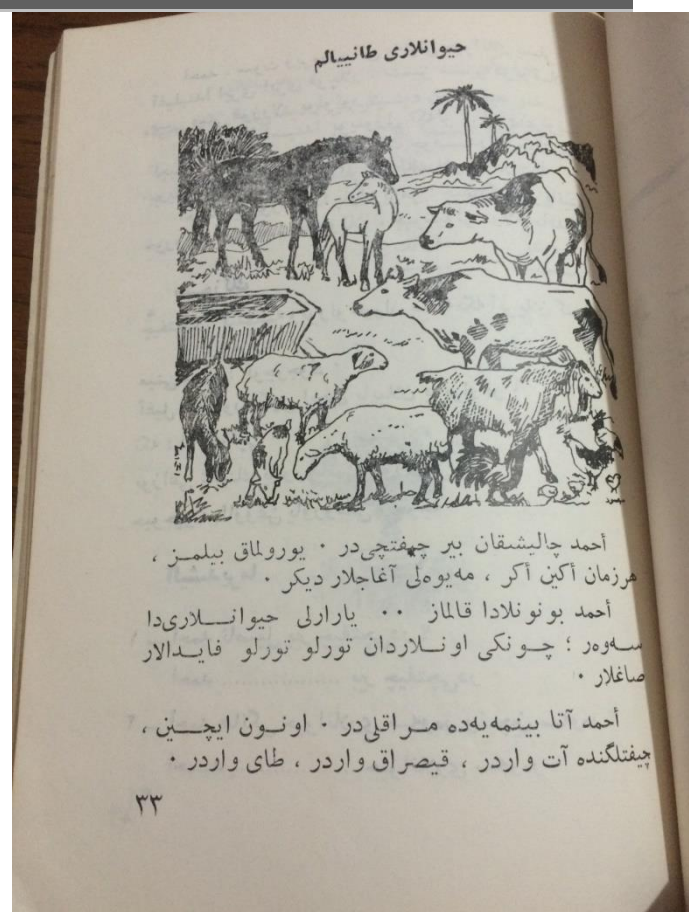
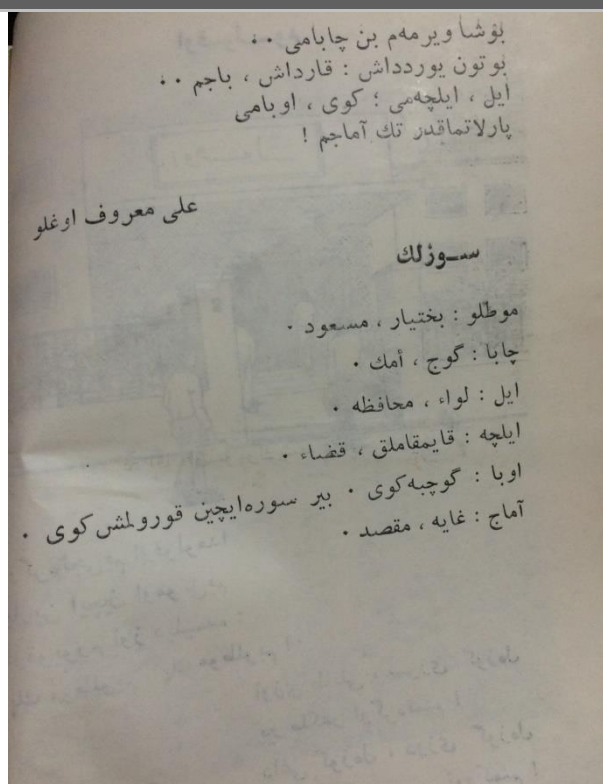
Kitap, 35 konu başlığından oluşmaktadır.

صفحة	ايچىندە كىلەر
۵	اوقولوم
۷	بىغداد
۹	ابى آرقاداش
۱۱	تىمىزلك ھەقتەسى
۱۴	تىمىزلك
۱۶	اشكىن كۆلگەسى
۱۹	دورت يول
۲۱	آتالار سوزى
۲۲	يوردىم
۲۴	سەئەت
۲۷	سەينكلەر
۲۹	شونلار بىلەن
۳۱	اوزاقلاشان كىمى
۳۳	حيوانلار پاناھىيالىم
۳۶	ياغمور
۳۹	گۈزگىچىلەر قارىنجا
۴۲	بايراق
۴۴	تۈركمەن ۋىرەن ھەقتەسى
۴۶	بىلەنچە
۴۹	مەكتەپ
۵۳	تېلىكى بىلەن خوروز
۵۶	بايرام
۵۸	اۋسۇلۇ ۋەگەرەنجى

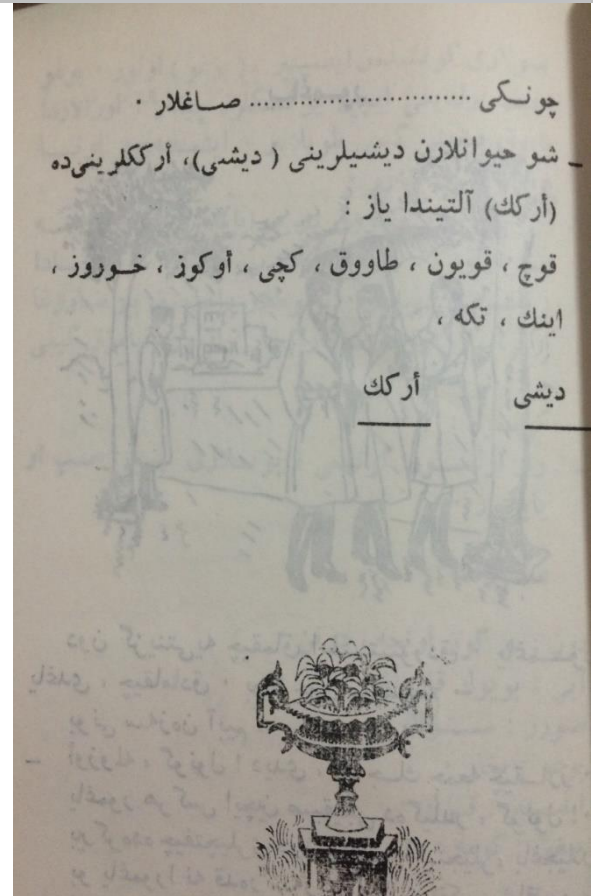
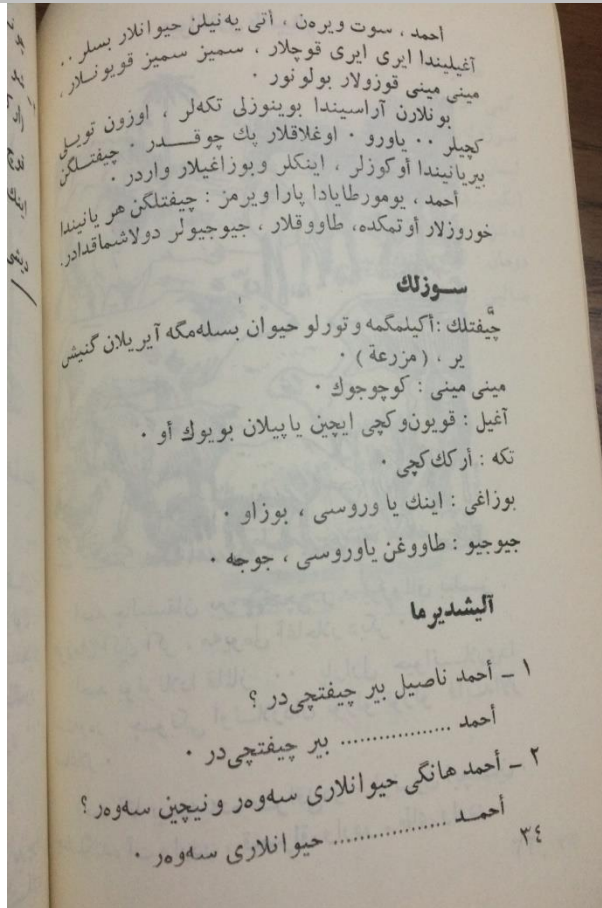
Kitapta her metnin sonunda, metinde geçen ve anlamı bilinmeyen kelimeleri öğretmek için sözlüğe yer verilmiştir.

صفحة	ايچىندە كىلەر
۶۱	يۈرگان گىتىدى . . قاۋغا بىتىدى
۶۴	مەتىن حيوانلاردان نە ۋەگەرەندى
۶۷	قىزىل آي
۷۰	بىھەم
۷۲	ان بويۇك سەۋگى
۷۵	طاتلى دىل
۷۷	چىفتىچى
۷۹	سىچان بىلەن آرسىلان
۸۲	ابى آرقاداشلىق
۸۵	فەنالىق ايزى
۸۹	بەھار
۹۱	طاۋشان بىلەن طوزباغا

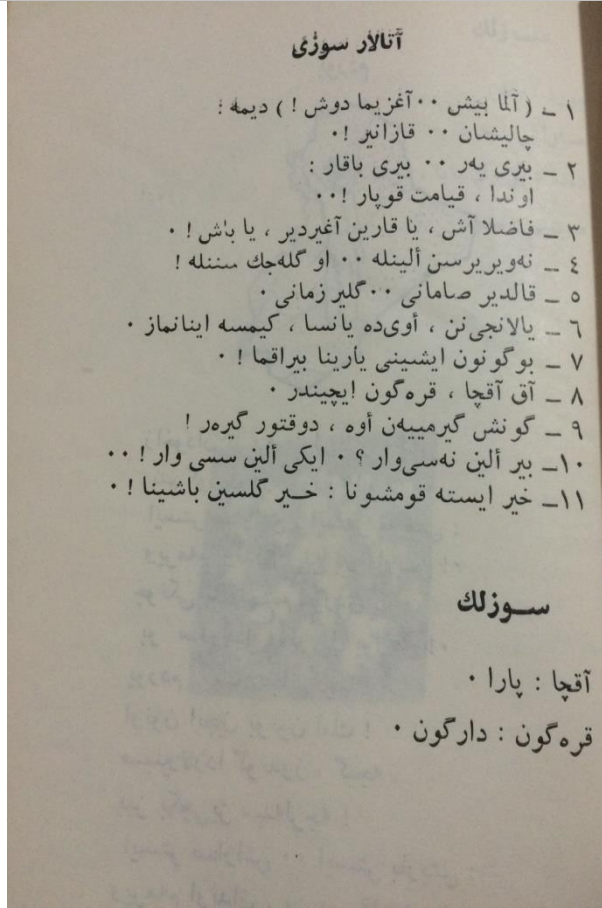

Kitapta, bazı uzun metinlerin altına öğrencilerin metni pekiştirmesi adına alıştırma bölümleri konmuştur.

Kitapta, çocukların bulunduğu seviyeye uygun atasözlerine de yer verilmiştir.

3.1. Neden Türkmençe Okuma Kitabı

Öncelikle makalemize konu olan kitabın nasıl temin edildiğini açıklamak gerekmektedir. “2011 yılında yüksek lisans tezimle ilgili kaynak toplamak için Kerkük’te bulunuyordum. Kerkük’te Türkçe eğitimi-öğretimi yapılan okullarda araştırma yapmaktaydım. O sırada kitabın yazarlarından olan İzzettin Abdi Beyatlı ile tanışma fırsatım olmuştu. Burada söz konusu kitapların varlığından habersizdim. Beyatlı beni büyük bir nezaketle evine davet edip 1970-1975 yıllarında Türkmen okullarında okutulmak üzere yayımlanan

bütün kitapların orijinalini bana takdim etti. Yüksek lisans tez konumla alakasız olmasına rağmen kitapları alıp yıllarca sakladım. Kitapların bir tanesini de henüz irdeleyerek okurların istifadesine sundum”. Kraliyet döneminden sonra ülkede en uzun soluklu rejim Baas Rejimi olmuştur. Bu dönemde bazı siyasi gelişmelere müteakip Türkmenlere kültürel ve eğitim hakları verilmiştir. Dönemin önemine binaen ve araştırmacıların dikkatini yarım asır öncesine çekmek adına “3. Sınıflar İçin Türkmençe Okuma Kitabı” çalışmamıza konu olmuştur.

3.2. Kitabın Konusu

Bu kitap, “Okulum, Bağdat, İyi Arkadaş, Temizlik Haftası, Temizlik, Aşkın Gölgesi, Dört Yön, Atalar Sözü, Yurdum, Saat, Sinekler, Şunları Bilelim, Uzaklaşan Gemi, Hayvanları Tanıyalım, Yağmur, Güvercinle Karınca, Bayrak, Türkmenlere Verilen Haklar, Bilmece, Mektup, Tilki ile Horoz, Bayram, Uslu Öğrenci, Yorgan Gitti... Kavga bitti, Metin Hayvanlardan Ne Öğrendi, Kızılay, Bebeğim, En Büyük Sevgi, Tatlı Dil, Çiftçi, Sıçan ile Arslan, İyi Arkadaş, Fenalığın İzi, Bahar ve Tavşan ile Tozbağa” konu başlıklarından oluşmaktadır.

Yukarıdaki konu başlıklarında görüldüğü üzere 10-12 yaş grubundaki çocukların çevresini tanınması, arkadaşlık duygusunu

kazanması, temizliğe dikkat edilmesi, hayvanları, doğayı ve tabiatı tanınması açısından konuların seçildiği hususu anlaşılmaktadır. Bu durum, yazarların kitap yazma konusunda nitelikli olduğunu göstermektedir. Ayrıca söz konusu kitabın Osmanlı Türkçesinden, günümüz Türkçesine çevrilerek bugün Irak'ta Türkçe eğitimi veren okullarda okutulması faydalı olacaktır. Zira kitaptaki konuların üzerinden yarım asır geçmesine rağmen halen güncelliğini korumaktadır. Günümüzde 10-12 yaş grubundaki çocukların rahatlıkla anlayabileceği konular içeren nitelikli bir kitaptır. Ayrıca kitapta metinle bağlantılı olarak konu başlığına göre görsellere yer verilmiştir. Örneğin, bayrak metninde “bayrak resmi”, saat metninde “saat resmi”, gemi metninde “gemi resmi” ve hayvanları tanıyalım yazısında, öğrencilerin metni pekiştirmesi adına metinde yer alan bütün hayvanların figürü resimle desteklenmiştir. Böylece kitapta yer alan metin ve görseller birbiriyle uyumludur.

3.3. Kitabın Dili

Kitap, sade bir Türkçeyle yazılmıştır. Karmaşık ifadelerden kaçınılarak, okuyucunun metni kolayca anlaması sağlanmıştır. Bu basit üslup, içeriğin daha anlaşılır olmasına yardımcı olmuştur. Kitabın içinde yer alan bazı metinlerde

Arapça terkipler görülse de kelimeler çoğunlukla günümüzde bile yaygın olarak kullanılan kelimelerdir. Ayrıca kitapta her metnin sonunda hedef kitlenin metni kavrayabilmesi için anlamı bilinmeyen kelimeleri öğretmek adına Arapça ve Türkçe sözlüğün yer aldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra metinlerde akıcı bir dilin ve üslubun göze çarptığı görülmektedir. Son olarak, öğrencilerin sıkılmaması ve okumaktan kaçınmamaları için metinlerin kısa ve anlaşılır cümlelerden oluştuğu görülmektedir.

Örnek olması bakımından aşağıdaki kitabın 72. Sayfasında yer alan “En Büyük Sevgi” metninden bir paragraf alınmıştır.

“Yusuf çok düşünceli bir çocuktur. Bütün arkadaşları onu severler. Bir gün Yusuf, arkadaşlarına şöyle bir soru sormuştur: Dünyada en çok neyi seversiniz? Çocuklardan kimi en çok annesini, kimi kardeşini, kimi de gezmeyi, oynamayı severiz diye yanıtlamıştır. Yusuf ise sorduğu sorudan başka cevaplar bekliyordu. Kardeşlerim, biraz daha düşünün! Nihayet arkadaşları: Pekiyi Yusuf ya sen neyi seversin bakalım? Dedikleri zaman, Yusuf; ben dedi, en çok yurdu, güzel vatanımı severim, parlak güneşi ile saf suyuyla, tatlı yemişleri ile bizi besleyen güzel toprağımızı severim. Onun için vatanımızı korumak uğrunda canımızı seve

seve veririz. Anne, baba, kardeş sevgisi hep güzeldir, ama vatan sevgisi yanında küçük kalır. Arkadaşları Yusuf'u, büyük bir zevkle dinlediler ve ona hak verdiler”.

Kitapta, çocukların seviyesine uygun olarak atasözlerine de yer verildiği görülmektedir. Aşağıdaki örnek de kitabın 21. Sayfasından alınarak günümüz Türkçesine çevrilmiştir.

Atasözleri

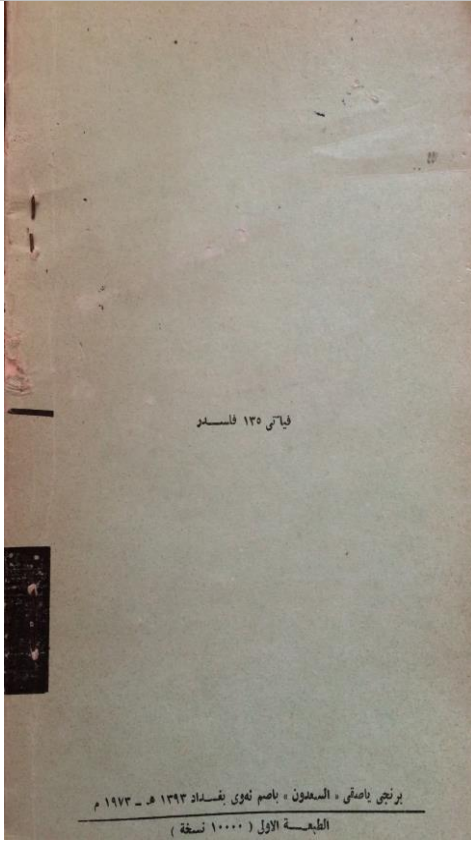
1. “Elma piş, ağızıma düş deme; çalışan kazanır”.
2. “Biri yer, biri bakar, ondan kıyamet kopar”.
3. “Fazla aş, ya karın ağrıtır ya da baş”.
4. “Kaldır samanı, gelir zamanı”.
5. “Bugünün işini, yarına bırakma”!
6. “Ak akça, kara gün içindir”.
7. “Güneş girmeyen eve, doktor girer”.
8. “Bir elin nesi var, iki elin sesi var”.

Ayrıca, atasözlerinin olduğu sayfanın alt kısmında yer alan sözlükte, atasözlerinde zor olduğu düşünülen kelimelerin anlamı “Akça: para, kara gün: dar gün” şeklinde verilmiştir.

Kitabın kapağının orta üst kısmında kitabın ismi Osmanlı Türkçesiyle yazılmıştır. Kitap kapağının sağ üst kısmında yine Osmanlı Türkçesiyle “Irak Eğitim Bakanlığı” yazısı yer almaktadır. Kitabın alt kısmında ise “3. Sınıflar için” yazısı yer almaktadır. Kitap kapağının tam ortasında ise Türkmen yöresel kıyafetiyle ellerinde kitap karıştan, bir kız ve bir çocuğunun resimlerine yer verilmiştir. Kitabın arka kısmının tam ortasında “fiyatı 135 filis” tir yazısı yer almaktadır. Arka kapağın en alt kısmında ise El-sadun basımevi Bağdat, h. 1393 m. 1973, birinci baskı (10.000) nüsha yazısı mevcuttur. Son olarak da kitabın kapağı yeşil renktedir.

3.4. Kitabın Kapak ve Dış Kısmı

Sonuç

Irak Devrim Komite Konseyinin 24 Ocak 1970 kararı, Türkmenlere verilen kültürel haklar, bölgedeki siyasi gelişmelerle doğrudan ilişkilidir. 1970 yılında Bağdat Merkezi Hükümet ile Kuzey'deki Kürtler arasında yapılan 11 Ocak anlaşması, Kerkük'ün geleceği konusunda belirleyici olmuştur. Bu anlaşmaya göre, Kerkük'te bir referandum yapılacak ve sonuçlara göre Kerkük, Kuzey Irak Kürt Bölgesine mi yoksa Bağdat Merkezi Hükümetine mi bağlanacağına karar verilecekti. Kerkük'teki Türkmen nüfusunun çoğunluğu göz önüne alındığında, Kürtler,

Türkmenleri referandumda kendi yanlarında tutmak için onlara tüm haklarının verilmesini vaat etmişlerdir.

Kürtlerin bu teklifini reddeden Türkmenlerin yanın da az da olsa bu öneriyi kabul edenler de olmuştur. Bu sebeple Baas Rejimi Kerkük'ün kaybı endişesiyle, Türkmenlere kültürel haklar tanımaya karar vermiştir. 1974'te Molla Mustafa Barzani'nin Kerkük hakkında yaptığı açıklamalar, durumu daha da karmaşık hale getirmiştir. Barzani, Kerkük'ü almak için referandum yerine daha sert bir tutum benimsemiş ve "Kerkük'te bir Kürt dahi varsa Kerkük bizindir" söyleminde bulunmuştur. Bu açıklamanın ardından, Irak Merkezi Hükümeti ile Kürtler arasında savaş başlamıştır. Bu gelişmelerin ışığında Baas Partisi mensupları, Türkmen okulları üzerindeki baskılarını artırmış; okullara giden öğrencilerin velilerine, çocuklarını Arap okullarına göndermeleri yönünde dilekçe yazdırmışlardır. Türkmen okullarına yönelik bu tehdit ve baskılar sonucunda söz konusu okulların kapanmasına neden olmuştur. Bu süreç, Türkmenlerin eğitim haklarının kısıtlanmasına ve kültürel haklarının ciddi şekilde ihlal edilmesine yol açmıştır (Nuri, 2013).

Bu çalışma, 1970-1975 yılları arasında genel olarak Irak'ta, özel olarak ise

Türkmenlere yönelik Baas Rejimi tarafından uygulanan zulme dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda, söz konusu dönemde Türkmen eğitimcilerin sahip olduğu potansiyeli ortaya koymaktadır. 2005 yılında Irak Anayasası'nda Türkmenlere ana dilde eğitim hakkı tanınmasının bir tesadüf olmadığını, aksine Türkmenlerin bu hakka ulaşmak için yaklaşık yarım asır süren bir mücadele verdiklerini vurgulamaktadır.

Kaynakça

Ali, Kemal Nuri. (12.03.2012). Irak, Bağdat Türkmen Eğitim Müdürü. . Yüz yüze röportaj. Bağdat, Irak.

Bekir, A. H. (1970). 24 Ocak Devrim Komite Konseyi, 89 sayılı kararı.

Beyatlı, R. Beyatlı, İ. Dakuklu, M. (1973). 3. Sınıflar İçin Okuma Kitabı. Bağdat: 1. Baskı Sadun Basımevi.

DMERAL, İ. (2015). Tarihsel Süreç İçerisinde Irak'ta Türkçe Eğitimi ve Öğretimi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bölümü, Ankara.

Saatçi, S. (2007). Tarihten günümüze Irak Türkmenleri. İstanbul: Ötüken Neşriyat A. Ş. Yayınları.

الملخص

في عام 1973 تم طباعة كتاب القراءة لطلاب الصف الثالث في مطبعة السعدون الواقعة في بغداد، بهدف تدريسه في المدارس التركمانية. وطُبع منه في مرحلة الاولى عشرة الاف نسخة وتم تحديد سعر النسخة الواحدة بـ 135 فلساً. وجاء هذا العمل في إطار القرار الصادر عن مجلس القيادة الثورة بتاريخ 24 كانون الثاني/يناير 1970، الذي أقر على منح التركمان حقوقاً ثقافية وتعليمية بما في ذلك إعداد ونشر خمسة كتب دراسية مخصصة للمدارس التركمانية. وقد أعدت هذه الكتب من قبل كل من: رشيد كاظم البياتي، محمد خورشيد الداوقلي، وعز الدين عبيد البياتي وتبين أن جميع هذه الكتب قد كُتبت باللغة التركية العثمانية وتبين أن جميع هذه الكتب كُتبت باللغة التركية العثمانية. وتتألف هذه السلسلة من الكتب من: (1) كتاب الألفبائية التركمانية للصف الأول، (2) كتاب القراءة للصف الثاني، (3) كتاب القراءة للصف الثالث، (4) كتاب القراءة للصف الرابع، وأخيراً (5) كتاب قواعد اللغة التركمانية. ويكمن الهدف الأساسي من تناول كتاب القراءة المخصص للصف الثالث في هذه الدراسة في تحليل المواضيع التي طُرحت خلال تلك الفترة، وتقديمها كمادة مرجعية يمكن أن يستفيد منها الكتاب المعاصرون.

الكلمات المفتاحية: العراق، التركية، التركية العثمانية، التعليم التركماني، المدارس التركمانية.

Özet

1973 yılında Türkmen okullarında okutulmak üzere Bağdat'ta bulunan el-sadun Basım Evi'nde 3. Sınıflar için Okuma Kitabı yayımlanmıştır. Osmanlı Türkçesiyle hazırlanan bu kitaptan ilk etapta 10.000 nüsha basılmış ve satış fiyatı 135 filis olarak belirlenmiştir. Irak Devrim Komite Konseyi 24 Ocak 1970 tarihli kararı doğrultusunda, Türkmenlere tanınan kültürel ve eğitim hakları çerçevesinde, Türkmen okullarında kullanılmak üzere beş adet ders kitabının hazırlanıp yayımlanmasına izin vermiştir. Söz konusu kitaplar, Reşit Kazım Beyatlı, Muhammet Hurşit Dakuklu ve İzzettin Abdi Beyatlı tarafından hazırlanmıştır. Kitapların tamamı Osmanlı Türkçesiyle yazılmıştır. Bu kitaplar sırasıyla; 1. sınıflar için *Türkmençe Elifba*, 2., 3. ve 4. sınıflar için *Okuma Kitabı* ve son olarak *Türkmençe Dilbilgisi* şeklindedir. Bu çalışmada 3. sınıflar için hazırlanan *Türkmençe Okuma Kitabı* ele alınacak; kitapta işlenen konular incelenerek günümüz yazarlarının ve araştırmacılarının istifadesine sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Irak, Türkçe, Osmanlı Türkçesi, Türkmençe Eğitimi, Türkmen Okulları.

Keywords: Irak, Türkçe, Osmanlı Türkçesi, Türkmençe Eğitimi, Türkmen Okulları.